

Alexandru D. Aioanei

MOLDOVA PE COORDONATELE ECONOMIEI PLANIFICATE.

Industrializare, urbanizare, inginerii sociale
(1944-1965)

Cuprins

Fenomene regionale în centrul atenției. Prefață.....	9
Introducere	13
Capitolul I. Moldova înainte de comunism	29
I. 1. Industrializarea României în perioada interbelică, între realitate și dezbateri doctrinare	29
I. 2. Caracteristici ale vieții economice la est de Carpați	49
I. 3. Moldova urbană, în perioada interbelică.....	66
I. 4. Anii 1944-1948, Moldova în căutarea normalității.....	80
Capitolul II. Moldova și politicile de industrializare comuniste	109
II. 1. Comunismul românesc și refacerea economiei postbelice	109
II. 2. Naționalizarea întreprinderilor industriale din Moldova.....	140
II. 3. Planurile cincinale și dezvoltarea „armonioasă” a țării.....	163
II. 4. Investițiile industriale din anii 1948-1959	195
II. 5. Mereu alta, întotdeauna aceeași: Moldova în anii 1960-1965	230
Capitolul III. Orașele dezbrăcate de haina „arhitecturii burgheze”	257
III. 1. Orașul între mijloc de locuire și simbol al modernității socialiste	257
III. 2. Reconstrucția Moldovei după al Doilea Război Mondial.....	267
III. 3. Arhitectură și urbanizare în România între 1948 și 1965, abordări teoretice și transformări instituționale.....	287
III. 4. Construcția orașului „nou” în Moldova după 1948	313
III. 5. Locuințele – veșnica problemă a orașelor	362
III. 6. „Zestrea” edilitară a orașelor din Moldova	383

III. 7. Consecințele reformelor administrative asupra vieții urbane din Moldova cărți	399
Capitolul IV. Realități cotidiene și inginerii sociale	415
IV. 1. „La început a fost sfârșitul”. Cum a fost sufocată o lume după 1944.....	415
IV. 2. Disparația orașului cosmopolit. Evoluții demografice în mediul urban din Moldova între 1944 și 1965	436
IV. 3. Relația rural-urban și aprovizionarea orașelor din Moldova după 1948.....	452
IV. 4. Realități cotidiene și evoluția nivelului de trai	478
Concluzii	505
Acronime	517
Bibliografie	519
Indice	545

Fenomene regionale în centrul atenției.

Prefață

La începutul anului 2019 a fost lansată „Mișcarea pentru Dezvoltarea Moldovei”. În manifestul publicat asociația propune un model național de descentralizare administrativă și de punere în acord a intereselor regionale cu obiectivele dezvoltării naționale. „Moldova este, de mai bine de 100 de ani, un teritoriu marginalizat, mereu pus la coadă. [...] Credem că este timpul ca marile regiuni ale României să capete voce politică și putere administrativă pentru a relansa dezvoltarea țării, ținută acum pe loc de un hipercentralism ineficient, paralizant și antinațional”¹. Acestea sunt cuvinte drastice, chiar disperate ale cetățenilor din Moldova angajați socialpolitic și conștienți, care dau glas necazurilor și nemulțumirilor lor.

Cartea tânărului istoric Alexandru D. Aioanei „Moldova pe cordonatele economiei planificate. Industrializare, urbanizare, inginerii sociale. 1944-1965”, având în vedere aceste cuvinte, este mai actuală ca oricând. Acesta însă nu este singurul motiv principal pentru care disertația se remarcă.

Din anii 1990 cercetarea istoriei regionale este în ascensiune. La început au fost în special istorici din provinciile Transilvania și Banat ce au aparținut până la Primul Război Mondial monarhiei Habsburgice, care s-au ocupat cu aceasta. Se adaugă aci

¹ Ziarul de Iași din 13 ianuarie 2019, <https://www.ziaruldeiasi.ro/stiri/ati-auzit-de-a-miscarea-pentru-dezvoltarea-moldoveia-luni-se-lanseaza-cine-sunt-fondatorii--209075.html>, 8 octombrie 2019; HotNews.ro din 14 ianuarie 2019, <https://www.hotnews.ro/stiri-esential-2291516-video-fost-lansata-miscarea-pentru-dezvoltarea-moldovei-initiator-vrem-platforma-tuturor-oamenilor-competenti-care-pot-contribui-rezolvarea-proiectelor-moldovei.htm>, 8 octombrie 2019.

acest subiect, fie că au susținut efortul de documentare în diferite moduri ori s-au chinuit să înțeleagă și să corecteze un text arid, cu toții au merit important față de care îmi exprim toată recunoștința. Tot ce este bun în această carte li se datorează lor, pentru erori și inexactități responsabilitatea este doar a autorului.

Capitolul I. Moldova înainte de comunism

I. 1. Industrializarea României în perioada interbelică, între realitate și dezbateri doctrinare

„La vechiul Regat, de curând ieșit dintr'un războiu istovitor, după crude sacrificii de oameni și bunuri materiale, veneau să se alipească trei provincii, din trei direcțiuni, aparținând la trei State, cu trei mentalități, cu trei tradiții, pentru ca împreună să alcătuească noul nostru Stat al României Întregite”¹. În fața acestui „nou stat”, după cum afirma Victor Slăvescu, stăteau o serie de provocări serioase: soluționarea inflației, unificarea monetară, asamblarea administrativă și economică a noilor teritorii. Astăzi este cert faptul că Marea Unire a crescut potențialul economic al țării, atât prin forța de muncă, cât și prin teritoriile mai evolute economic și cu noi resurse semnificative. Cu toate acestea, unii autori afirmă că, deși Unirea a avantajat politic și economic statul român, pe termen lung, a depozat totuși cetățeanul obișnuit (de mijloc), de o parte importantă a averii sale și i-a scăzut nivelul de trai².

România a ieșit din Marele Război cu grave dezechilibre economice. Exportul scăzuse de la 539.000 t anual la 109.000 t, producția de petrol s-a diminuat cu 50%, iar bugetul înregistrase un deficit de 3 miliarde lei, după ani cu excedent bugetar înainte de 1914. Peste toate acestea, datoria publică depășise 72 miliarde de lei aur³. Marea Unire a pus România în fața unor provocări a căror rezolvare a fost așteptată în anii ce au urmat Primului Război Mondial: unificarea

¹ Victor Slăvescu, *Istoricul Băncii Naționale a României (1880-1924)*, București, Cultura Națională, 1925, p. 274.

² Bogdan Murgescu, *România și Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Iași, Editura Polirom, 2010, p. 225.

³ Andrei Josan, *Economia României interbelice în context european*, București, Editura ASE, 2004, p. 12-13.

și reconstrucția unor spații economice diferite, realizarea unei infrastructuri adecvate, ameliorarea ratei analfabetismului, rezolvare problemei agrare (productivitatea redusă și presiunea demografică din mediul rural), dezvoltarea industrială⁴.

Pentru Keith Hitchins, România interbelică a fost o țară a contrastelor, în care era evidentă atât înapoierea sistemică pe anumite domenii, cât și tendința clară de modernizare în cultură, urbanism sau industrie⁵. După aproape 50 de ani de constrângeri ideologice, interesul pentru perioada interbelică a cunoscut o emulație puternică după 1989. Acest curent a fost cultivat atât din rațiuni științifice (din dorința de a propune un discurs academic dezideologizat), cât și pe fondul unei anumite nostalgii pentru anii de dinaintea parantezei comuniste. Din această ecuație nu au lipsit abordările care au pus accentul pe problema modernizării sau cea a industrializării. Unii istorici au încercat să argumenteze succesul modelului interbelic, evoluțiile pozitive în anumite domenii, în timp ce alții au susținut eșecul politicilor economice și au criticat ofensiva culturală omogenizatoare a statului român.

Pentru a înțelege evoluția statului după 1944, inclusiv dintr-o perspectivă regională, consider că este necesară cunoașterea realităților socio-economice dintre cele două războaie mondiale, precum și a dezbatelor de idei pe tema dezvoltării și industrializării. Este evident faptul că economia României de după 1944, profund afectată de război, nu a atins parametrii anteriori conflagrației mondiale. Dar care era profilul acestei economii? Cum erau valorificate resursele? Cum a evoluat economia României în perioada interbelică? Ce soluții au venit dinspre mediul politic și cel intelectual pentru recuperarea decalajelor față de alte țări europene? Acestea sunt câteva dintre întrebările la care voi căuta răspunsuri în rândurile ce urmează.

⁴ Hans Christian Maner, *Parlamentarismul în România 1930-1940*, trad. Adela Motoc, București, Editura Enciclopedică, 2004, p. 249.

⁵ Keith Hitchins, *Românii 1866-1947*, trad. George G. Potra și Delia Răzdolescu, ed. a III-a, București, Editura Humanitas, 2003, p. 374.

Pentru anii interbelici, statisticile ne arată o economie ale cărei venituri proveneau încă, în mare parte, din agricultură, acesta fiind și domeniul care cuprindea cea mai mare parte a populației ocupate (78,2%). Faptul că 74,2% din numărul gospodăriilor agricole aveau până în 5 ha, arată că mediul rural nu putea reprezenta o piață de desfacere serioasă pentru industrie. De altfel, aceasta a fost și una dintre circumstanțele agravante ale crizei economice, creșterea stocurilor de produse ca urmare a reducerii serioase a puterii de cumpărare⁶. Refacerea economică de după război a implicat resurse economice importante, care să fie utilizate eficient pe fondul integrării noilor provincii⁷.

Una dintre problemele mari ale României în primul deceniu postbelic a fost stabilizarea monedei. Inflația cauzată de cheltuielile de război a făcut ca valoarea leului să ajungă la un raport de 1/40 din cea antebelică. Toate eforturile derulate în această direcție, stabilizarea oficială din 1929, precum și creșterea economică de după 1933, nu au reușit să readucă leul la valoarea sa de dinainte de 1914⁸. Crahul economic din 1929 a reprezentat o piedică serioasă în redresarea economică și monetară. Timp de patru ani, valoarea producției industriale a scăzut constant, ajungând în 1933 să reprezinte 67,3% din valoarea anului 1928. Prețurile la produsele agricole s-au redus cu 55,1%, iar la cele industriale cu 37,9%. Au fost înregistrate în această perioadă 10.000 de falimente industriale și financiare, cel mai cunoscut fiind cel al băncii Marmoroch Blanck⁹. Toate acestea au generat o serie întreagă de probleme sociale. Curbele de sacrificiu impuse de guvern au afectat puternic nivelul de trai al populației salariate. Venitul pe cap de locuitor a scăzut de

⁶ Aurelian Chistol, *România în anii guvernării liberale Gheorghe Tătărescu*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2007, p. 154-155.

⁷ Andrei Josan, *op. cit.*, p. 15.

⁸ *Ibidem*, p. 29.

⁹ *Ibidem*, p. 39-41.

la 11.000 lei la 4.800 lei, ceea ce a făcut ca în perioada respectivă să fie înregistrate nu mai puțin de 370 de greve¹⁰.

Cu toate problemele întâmpinate, în România interbelică au fost și perioade de creștere economică semnificativă, mai ales după 1930. S-au înregistrat progrese importante în industria petrolieră, unde România, alături de Rusia, era unul din principalii exportatori europeni¹¹. A crescut valoarea capitalului investit și numărul unităților industriale. S-au dezvoltat multe ramuri industriale noi, dar care nu reușeau să satisfacă întru totul nevoile pieței din România. Foarte multe produse erau importate, fapt ce afecta balanța comercială¹². Totuși, în perioada de după 1933, rata anuală de creștere a economiei de 5,25% a făcut ca nivelul de acoperire al pieței interne să urmeze o linie ascendentă. În 1938, industria națională a ajuns să asigure 80% din necesarul local de produse manufacturate, în comparație cu 40% cât reușea în 1924. Prin urmare, ponderea industriei prelucrătoare în totalul producției industriale a crescut substanțial, fenomen chiar dacă industria ușoară a rămas principala ramură¹³.

România era departe de a avea o dezvoltare economică uniformă, iar o problemă importantă, care nu și-a găsit rezolvarea definitivă nici astăzi, a fost conectarea provinciilor istorice prin linii de comunicații peste Carpați. Inaugurarea liniei ferate Ilva Mică-Vatra Dornei a reprezentat un moment important, facilitându-se transportul de mărfuri între Moldova și Transilvania, care anterior se realiza prin Polonia și Cehoslovacia¹⁴. Cu toate acestea, dacă pe

¹⁰ *Ibidem*, p. 55.

¹¹ Bogdan Murgescu, *op. cit.*, p. 244.

¹² Keith Hitchins, *op. cit.*, p. 399-400.

¹³ Andrei Josan, *op. cit.*, p. 95-98.

¹⁴ David Turnock, *Aspects of Independent Romania's Economic History with Particular Reference to Transition for EU Accession*, Aldershot, Ashgate Publishing Company, 2007, p. 15. Pentru detalii privind construcția acestui tronson de cale ferată, vezi și Ioan Lupu, Rudolf Calinca, Paul Mihailovici, *55 de ani de exploatare a liniei de cale ferată pe distanța Vatra Dornei-Ilva Mică, (18.XII.1938-18.XII.1993)*, Iași, 1994.

căile ferate au fost demarate proiecte importante de infrastructură, nu același lucru putem spune și despre drumuri sau transportul fluvial și maritim. În deceniul patru, România avea doar 1791 de kilometri de drumuri asfaltate, iar dotarea porturilor fluviale a rămas într-o stare de provizorat¹⁵.

După Marea Unire potențialul României s-a schimbat profund, ca urmare a înglobării unor regiuni foarte diferite din punct de vedere al dezvoltării industriale, al infrastructurii, al resurselor naturale și chiar al comportamentului economic. După 1918, populația României s-a dublat, inclusiv pe fondul unui spor natural pozitiv, de-a lungul celor două decenii interbelice. Raportul rural-urban s-a menținut la o medie de 80, respectiv 20%, migrația sătenilor spre oraș fiind compensată cu natalitatea foarte ridicată la sate¹⁶. În 1930, nu mai puțin de 21,9% din populație trăia în altă localitate decât cea natală. Nivelul cel mai ridicat al migrației se înregistra între județe, aproximativ 55,6% din total, fenomenul deplasării dintr-o regiune istorică în alta fiind încă unul minor. Cu toate acestea, exista o anumită deplasare de populație între Muntenia și Transilvania (24,6% din populația migratoare) sau între Moldova și Muntenia (19,8%). Migrarea populației între Moldova și Transilvania avea valori foarte reduse¹⁷, situație care avea să se schimbe în perioada comunistă, când Transilvania și Banatul au devenit destinațiile preferate de moldovenii aflați în căutarea unui loc de muncă în industrie sau pe șantierele de construcții.

Lumea rurală a fost foarte puțin afectată de schimbările politice și economice survenite în anii de după Marea Unire. Majoritatea țăranilor aveau un nivel de trai precar¹⁸. Proprietatea agricolă era fărâmițată, iar țăranii, lipsiți de mijloace, practicau cel mai adesea o agricultură de subzistență. Cele mai multe gospodării aveau între 3-10 ha, în timp ce numărul de animale depășea foarte

¹⁵ Nicolae Păun, *Viața economică a României. 1918-1948. Dezvoltare, modernizare, europeanizare*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2009, p. 191-192.

¹⁶ Keith Hitchins, *op. cit.*, p. 375-376.

¹⁷ David Turnock, *op. cit.*, p. 27.

¹⁸ Keith Hitchins, *op. cit.*, p. 379-380.

rar strictul necesar, fiind folosite preponderent pentru transport și alimentație. Chiar dacă localitățile din nordul Moldovei și Basarabia dețineau cele mai mari efective de bovine¹⁹, acest lucru nu se reflecta și în nivelul de trai, deoarece, așa cum am văzut, nu erau folosite în activități care să genereze venituri consistente. Alimentația țaranului se baza, în primul rând, pe produsele obținute în gospodărie. Îmbunătățirea și diversificarea hranei era o realitate doar dacă un membru al familiei obținea venituri și din alte activități²⁰. Unii autori consideră că sistemul agrar dintre cele două războaie mondiale nu a fost dominat de capitalism. Motorul agriculturii rămânea economia tradițională de tip familial. Contactele gospodăriei țărănești cu capitalismul se realizau prin comerț, însă aceasta rămânea neatinsă de influența acestui sistem de producție²¹.

Anton Golopenția arăta într-un articol din 1940, despre satul românesc interbelic, faptul că, deși mijloacele de informare erau în plină dezvoltare în mediul rural (creștea numărul de biblioteci, iar ziarele ajungeau mai des), acest lucru avea un impact redus asupra vieții cotidiene din comunitățile rurale. Chiar dacă în biblioteci existau cărți tehnice sau despre agricultură, cele mai căutate erau publicațiile religioase și literare. O anchetă desfășurată în anii 1937/1938, în 153 de gospodării din 60 de sate, situate în toate regiunile țării, arăta că în Moldova se cheltuiau cei mai mulți bani pe cărți și reviste, după Banat, deși diferențele erau foarte mari; în prima regiune suma medie era de 340 lei, iar în ultima de 3.322 lei. Având în vedere aceste aspecte, sociologul concluziona că țaranul român reușea să asimileze cu mare greutate elementele civilizației moderne. Locuitorii satelor românești perseverau într-o cultură

¹⁹ Ion Agrigoroaiei, Gavril Preda, Gheorghe Calcan, *România interbelică. Economie, Administrație, Apărare*, Ploiești, Editura Universității Petrol-Gaze Ploiești, 2008, p. 61-62.

²⁰ Keith Hitchins, *op. cit.*, p. 381

²¹ Eugen Gheorghiuță, *Industrializare și comerț exterior în România interbelică*, București, Editura Fundației România de Măine, 2002, p. 55.

tradițională, evidentă mai ales în domeniul alimentației și al igienei locuinței. Același lucru se petrecea și în modul de practicare a agriculturii. Golopenția mai afirma că experiența serviciului militar în rândul tinerilor era adesea sterilă, iar condițiile grele ale țăranilor care plecau să muncească la oraș făceau ca aceștia să nu aducă vreo schimbare odată cu întoarcerea acasă²².

Criza economică din perioada 1929-1933 i-a obligat pe politicienii români să adopte o serie de măsuri protecționiste pentru redresarea economiei: restricții la importul de mărfuri, restricții valutare, finanțarea industriei prin credite oferite de Banca Națională și comenzi de la stat²³. Unii istorici susțin că în îndeplinirea obiectivelor economice, guvernul liberal de după 1934 s-a lăsat influențat de teoreticieni precum Mihail Manoilescu. De altfel, începând din anii crizei, în România și-a făcut loc tot mai puternic, atât la nivel de dezbateră cât și în practica politică, ideea dirijismului economic. Economistul britanic John Maynard Keynes a publicat în 1926 lucrarea *The end of Laissez-Faire*, moment ce a deschis o dezbateră amplă pe marginea intervenționismului statului în economie. Acesta considera, pornind de la cazul Marii Britanii, că statul ar trebui să-și extindă și să-și consolideze controlul asupra unor domenii vitale precum: electricitatea, comunicațiile, căile ferate, distribuirea apei. Tot el mai propunea și înființarea unor structuri consultative de coordonare a politicilor economice²⁴. În epocă aceste idei și-au găsit aplicabilitatea în politica New-Deal a președintelui american Franklin Delano Roosevelt. În spațiul românesc aceste idei au avut promotorii lor printre economiști și teoreticieni precum Mihail Manoilescu sau Virgil Madgearu.

²² Anton Golopenția, *Starea culturală și economică a populației rurale din România*, extras din numărul festiv al „Revistei de Igienă Socială”, an X, nr. 1, ianuarie 1940, p. 9.

²³ Aurelian Chistol, *România în anii guvernării liberale...* p. 156.

²⁴ Gheorghe Popescu, *Evoluția gândirii economice*, ediția a IV-a, revizuită și adăugită, București, Editura C.H. Beck, 2009, p. 842.

În anii guvernării Gheorghe Tătărescu (1934-1937), intervenționismul statului în economie a fost tot mai puternic. Cercurile politice luau în considerare tot mai serios necesitatea unor organisme de coordonare și chiar de planificare a economiei. Pe 16 ianuarie 1934, a fost înființată Delegația Economică a Consiliului de Miniștri, pentru ca, doi ani mai târziu, pe 20 aprilie 1936, să fie organizat Consiliul Superior Economic. Acesta era organizat pe trei secțiuni: 1. Agricultură; 2. Comerț și Industrie; 3. Muncă. Noul organism avea atribuții de avizare și propunere de reglementări și măsuri legislative în domeniul economic. Membrii Consiliului aveau să fie numiți prin decret regal pe o perioadă de 5 ani²⁵. Argumentele înființării acestui for au fost haosul și lipsa planificării din economie²⁶, termeni care vor intra în limbajul comun după martie 1945. În preajma războiului, o serie de măsuri intervenționiste mai vechi au revenit în actualitate, dintre care amintim doar insistența guvernului Goga de a se pune în aplicare legea de protecție a muncii naționale, votată în 1934, prin care unitățile economice erau obligate ca 80% din totalul personalului să fie de etnie română, iar în structurile de conducere ponderea să fie de 50%²⁷.

În paralel cu punerea în practică a intervenționismului economic, nume importante din diferite zone ale eșichierului politic, de la economiști la juriști, s-au implicat într-o confruntare de idei pe marginea soluțiilor privind dezvoltarea României. Cu toate că erau produsul unor experiențe și viziuni diferite, aceste perspective se intersectau până la urmă într-o paradigmă ce combina liberalismul și intervenționismul. Dincolo de nuanțele ce îi separau, de afinitățile pentru un grad mai mare sau mai mic de intervenționism, personalități precum Eugen Lovinescu, Dumitru Drăghicescu, Virgil Madgearu, Mitiță Constantinescu sau Victor Slăvescu au cultivat orientarea spre

modelul occidental de organizare economică și socială²⁸. Printre excepții se numără Mihail Manoilescu, care și-a construit propria viziune asupra organizării statului și societății²⁹. Chiar dacă soluțiile erau diferite, iar argumentele variau în favoarea capitalului străin sau a celui românesc, scopul părea să fie același: „progresul economic și social, rezolvarea problemei agrare și modernizarea structurii economiei românești”³⁰.

În anii premergători celui de-al Doilea Război Mondial, teoreticienii liberali au propus o serie de măsuri prin care statul putea să intervină cu un anume rol programator în economie. Statul trebuia să se implice în coordonarea unitară a economiei, dezvoltarea unui plan național de ansamblu, sistematizarea agriculturii în raport cu necesitățile industriei, menținerea unui nivel minim al puterii de cumpărare³¹. Mitiță Constantinescu, în lucrarea *Politică economică aplicată*, afirma că balanța comercială arăta primele simptome ale disfuncționalității economiei. Acest lucru reieșea din faptul că 80% din export îl reprezentau materiile prime, iar 80% din import, produsele finite. În plus, afirma Constantinescu, faptul că România era o țară agricolă nu se reflecta și în natura veniturilor statului, din cauza produselor de slabă calitate și a randamentului redus din agricultură, ceea ce diminua competitivitatea pe piețele externe³². Prin urmare, industrializarea era imperios necesară din mai multe motive. În primul rând, avea să schimbe structura comerțului exterior, să asigure o relativă

²⁸ Nicolae Păun, *op. cit.*, p. 13.

²⁹ Un studiu importat dedicat ideilor lui Mihail Manoilescu este cel semnat de Philippe C. Schmitter, *Reflections on Mihail Manoilescu and the Political Consequences of Delayed-Dependent Development on the Periphery of Western Europe*, în Kenneth Jowitt (editor), *Social Change in Romania. 1860-1940*, Berkeley, Institute of International Studies, University of California, 1978, p. 117-139.

³⁰ Vasile Cocriș, Vasile Ișan, *Moneda, creditul și băncile în opera lui Victor Slăvescu*, în Alexandru Zub (coord.), *Victor Slăvescu 1891-1977*, București, Editura Academiei Române, 1998, p. 103.

³¹ Toader Ionescu, *Istoria gândirii economice din România*, București, Editura Economică, 1996, p. 103.

³² Mitiță Constantinescu, *Politică economică aplicată*, vol. III, București, Editura Tiparul Românesc, 1943, p. 6-7.

²⁵ Aurelian Chistol, *România în anii guvernării liberale...* p. 161-162.

²⁶ Hans Christian Maner, *op. cit.*, p. 283-284.

²⁷ Aurelian Chistol, *Cronica unui eșec așteptat. Guvernarea Goga-Cuza*, Craiova, Editura AIUS, 2011, p. 195.

independență economică și să creeze premisele dezvoltării unei industrii de război. Acest fapt, în viziunea sa, avea să joace și un rol de supapă pentru presiunea demografică din mediul rural, să asigure o valorificare optimă a resurselor și să creeze un echilibru cu sectorul agricol³³. Potrivit economistului liberal, industria din epocă era insuficientă pentru necesitățile și posibilitățile țării și se dezvoltă anti-economic și neorganic³⁴.

În paginile cărții sale, Mitiță Constantinescu a realizat o analiză a economiei românești, punctând realități care nu reies dintr-o simplă prezentare statistică. El atrăgea atenția asupra faptului că, bazându-se doar pe cifre, fără să nuanțăm, ne supunem riscului de a formula concluzii pripite și eronate. Potrivit lui Constantinescu, din cele 3.512 unități industriale din „industria transformatoare” pe care le-a identificat în 1940, 991 aparțineau industriei alimentare, 670 industriei lemnului, 574 erau din industria textilă, 356 aveau profil metalurgic, iar 258 aparțineau domeniului materialelor de construcții. Din cele 991 de unități din industria alimentară, 324 erau mori, 138 teascuri, 191 fabrici de spirt, 49 fabrici de produse zaharoase și 48 de mezelării. Mai funcționau câteva fabrici de gheață, de paste făinoase, oțet, băuturi și brânzeturi. Astfel se prezenta în realitate industria alimentară, cea mai importantă ramură după numărul de unități și a doua ca valoare a capitalului investit, formată preponderent din unități mici, disperate, ce nu acopereau decât o mică parte a pieței interne. Din cele 670 de unități ale industriei lemnului, 461 erau unități de cherestea modeste, doar 68 fabrici de tâmplărie și 18 de ambalaje. Mai existau câteva fabrici de calapoade, cuie de lemn, dopuri de plută și perii. Din cele 574 fabrici din industria textilă, 157 erau țesătorii de bumbac, 99 erau producătoare de fire și țesătorii de lână, 95 tricotaje, restul fiind filaturi de mătase, fabrici de pălării, de sfori și frânghii, diverse. Din cele 356 de întreprinderi

³³ *Ibidem*, p. 8-9.

³⁴ *Ibidem*, p. 13.

metalurgice, 64 erau ateliere mecanice, 24 ateliere de lăcătușărie, 30 împletituri și articole de sârmă³⁵.

Analizând aceste cifre, Mitiță Constantinescu sublinia necesitatea stabilirii unei noi politici de producție și a elaborării unui plan general de dezvoltare, pe care l-a numit „complexul industrial național”. În anii 1938-1939, cât a deținut portofoliul de ministru al Economiei, Constantinescu a luat primele măsuri pentru punerea în aplicare a acestui fapt. Pe 9 ianuarie 1939, prin reorganizarea Ministerului Economiei Naționale, a dispus înființarea Direcției dezvoltării producției industriale, cu sarcina ducerii la îndeplinire și supravegherii „programului de industrializare a economiei naționale”³⁶. Tot el considera că, în vederea realizării acestui plan, industria românească nu trebuia să excludă posibilitatea de a pătrunde cu produse finite și pe piețele externe³⁷. Constantinescu a acuzat intervenționismul ca fiind nerentabil economiei în ansamblu. În locul acestei politici, el propunea încurajarea fabricării în țară a celor mai multe produse finite importate³⁸.

Virgil Madgearu, unul dintre cei mai importanți teoreticieni și economiști români, în anii dintre cele două războaie mondiale, se situa doctrinar în zona țărănismului, fiind de altfel mulți ani secretar al Partidului Național Țărănesc. Analizând profilul industrial al României, el considera că prima generație de muncitori calificați au venit din străinătate, odată cu capitalurile, în timp ce muncitorii necalificați aveau un caracter fluctuant. Din perspectiva dezvoltării și expansiunii industriei, el afirma că primele unități industriale prelucrătoare au apărut, în zonele cu industrii extractive, apoi s-au răspândit în orașele centre de consum, după care s-au dezvoltat și în zonele cu forță de muncă ieftină³⁹. În analiza sa, teoreticianul țărănist a identificat opt

³⁵ *Ibidem*, p. 11-12.

³⁶ *Ibidem*, p. 113-114.

³⁷ *Ibidem*, p. 14.

³⁸ *Ibidem*, p. 14-16.

³⁹ Virgil Madgearu, *Evoluția economiei Românești după Războiul Mondial*, București, Editura Independența Economică, 1940, p. 127-128.